ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ ТА МІСЦЕ СЕРЕД НИХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ НОРМ

Анна Олександрівна ЧАНЦЕВА,

аспірант відділу організації освітньо-наукової підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ
https://orcid.org/0009-0009-2065-0362

Ключовими нормативно-правовими актами, які здійснюють правове забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні, є Закон України «Про правила дорожнього руху», який є головним у даному контексті і який визначає панівну частину основних нормативних регуляцій щодо визначення правил дорожнього руху станом на сучасність, а також декілька інших, нормативно-правових актів, які регулюють та юридично забезпечують повсякденну діяльність і функціонування ключових державних органів (установ і відомств) загальної та спеціальної компетенції, які здійснюють нагляд за безпекою дорожнього руху, або працюють безпосередньо над її удосконаленням.

Вказується, що згаданий вище Закон України «Про правила дорожнього руху» від 10.10.2001 № 1306 за останні два десятиліття з моменту його прийняття багаторазово змінювався та доповнювався. Вітчизняні та зарубіжні дослідники у сфері адміністративного права та сфери безпеки дорожнього руху наголошують на тому, що згадані зміни далеко не завжди несли в собі конкретні позитивні зміни або вдосконалення.

Навпаки, у багатьох випадках, особливо у період до 2014 року, багато з тих чи інших тодішніх нововведень запроваджували неефективні або слабко продумані зміни, які шкодили загальному стану безпеки дорожнього руху. І як це було зазначено вище, лише починаючи з 2014 року в державі стартувала реалізація політики з реального удосконалення безпеки дорожнього руху та підвищення рівня безпеки громадян на дорогах.

Зауважимо, що окрім вказаного нами Закону, існують й інші нормативно-правові акти, які своїми приписами і регулятивними нормами безпосередньо впливають на сферу безпеки дорожнього руху в Україні, а також на ефективність забезпечення та дотримання цієї безпеки. Так, наприклад, Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII регулює діяльність поліцейських підрозділів в Україні, зокрема і патрульної поліції, яка визнається ключовим органом у сфері нагляду за дотриманням правил безпеки дорожнього руху.

У перші роки після відновлення незалежності Україна успадкувала радянську правову систему, засновану на примусі, як ключовому інструменті правового регулювання майже будь-яких суспільних відносин, що вже на тоді вважався безнадійно застарілим і невідповідним усім важливим критеріям сучасності.

© Чанцева А. О., 2020

Безпрецедентне зростання автомобільного ринку і автомобільної промисловості, яке демонструє стабільне збільшення аж від часів початку першого серійного виробництва автомобілів у першій половині 20 століття і до сьогодні, обумовило ситуацію, у якій кожна країна (адже автомобільний транспорт присутній в усьому світі) зобов'язана постійно створювати нові форми правового забезпечення і регулювання суспільних правовідносин, пов'язаних з безпекою дорожнього руху та сферою транспорту у цілому, а також постійно працювати над якісним удосконаленням уже існуючих нормативно-правових актів.

На момент розпаду СРСР і отримання Україною незалежності обсяги та динаміка дорожнього руху в Україні очевидно не відповідали сутності нормативних актів, які регулювали цю сферу, а самі акти, відповідно, були не в змозі впливати на таку динамічну сферу суспільної життєдіяльності, як дорожньо-транспортний рух.

До того ж органи державної влади, які мали б на той час здійснювати та забезпечувати практичну реалізацію (правозастосування) тогочасних правових норм і приписів, були у незадовільному стані у контексті їх ефективності, а також, що не менш важливо, мали здебільшого негативну репутацію як в українському, так і в міжнародному суспільстві, а також використовували у своїй діяльності методи і засоби, які не можуть бути застосовані у демократичній та правовій державі.

Органи внутрішніх справ того періоду були дуже сильно пов'язаними у корупції та іншій протиправній діяльності. Однією з найбільш корумпованих внутрішніх структур системи МВС на той час, відповідно до результатів досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців, була ДПС.

Враховуючи відсутність належних правових, суспільних і політичних інструментів, які б могли зупинити протиправну діяльність «дорожніх міліціонерів», підкріплену нерозвиненістю в Україні на той час різних технічних засобів, таких як камери відеофіксації, які б могли зменшити рівень корупції, ми констатуємо, що, на наш погляд, однією з ключових причин корупції була саме відсутність адекватних механізмів її контролю та стримування.

Внаслідок перемоги «Революції Гідності» у 2014 році, правоохоронна система України, зокрема і система МВС, зазнали значного реформування. Зокрема, міліція та ДПС, а також чимала інша частина існувавших до 2014 року підрозділів, були розформовані а замість них були створені відповідно Національна поліція України, патрульна поліція, як внутрішня структурна одиниця першої та інші підрозділи у системі МВС. Словосполучення «органи внутрішніх справ» було ліквідоване, а на його місце прийшла Національна поліція та інші структурні підрозділи системи МВС.

Нові установи, як це доводить досвід їх сумісної ефективної співпраці впродовж останніх семи років, працюють виключно над тим, щоб забезпечити комфорт і принести користь рядовим громадянам країни, забезпечуючи останніх наданням їм публічних адміністративних послуг.

Одним із головних досягнень, як зазначається, було реформування патрульної поліції України як складового елементу Національної поліції. Зауважується, що дане реформування здійснювалося у двох ключових площинах. По-перше, відбулися позитивні структурні зміни у вітчизняному,

© Чанцева А. О., 2020

адміністративно-правовому законодавстві, які удосконалили управління та структурну організацію діяльності та функціонування патрульної поліції України.

А саме, у Законі України «Про Національну поліцію» було чітко та недвозначно прописано, що Міністр внутрішніх справ України, а також його заступники та інші керівні особи у цьому міністерстві, були позбавлені вищевказаним Законом суттєвої частини своїх повноважень щодо керування та впливу по відношенню як до патрульної поліції, так і до Національної поліції у цілому.

Натомість патрульна поліція отримала своє власне і у значній мірі автономне керівництво у вигляді голови Національної поліції України та голови патрульної поліції України, як одного з його заступників. Ці обидві особи призначаються зі складу чинних офіцерів поліції, які перебувають на активній службі.

Усе це гарантує суттєве зменшення політизації правоохоронних органів в Україні (вперше в історії держави), а також змусить як керівних, так і рядових співробітників патрульної поліції та Національної поліції у цілому сконцентруватися більше на ефективному виконанні своїх безпосередніх функціональних обов'язків, що, у свою чергу, сприятиме більш високому професіоналізму з їхнього боку.

Окрім вищевказаних структурних змін були здійснені великі за змістом і обсягом удосконалення безпосередньої діяльності патрульних поліцейських, було значно підвищено їх матеріально-технічне та фінансово-грошове забезпечення. Усі ці удосконалення були закріплені у відповідних нормативно-правових актах, які були прийняті Верховною Радою України у роки після Революції Гідності і складають основу правового забезпечення цієї сфери.

© Чанцева А. О., 2020